

Elektron dövlət quruculuğu və informasiya iqtisadiyyatının “yaşıllaşdırılması” proseslərinin qarşılıqlı təsir və inkişaf problemləri

Əlövsət Əliyev

AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu, Bakı, Azərbaycan
alovsat_qaraca@mail.ru

Xülasə – Məqalədə E-dövlət quruculuğu ilə müasir innovativ iqtisadiyyatın “yaşıllaşdırılması” proseslərinin qarşılıqlı təsiri öyrənilmiş və inkişaf problemləri təhlil olunmuşdur. “Yaşıl iqtisadiyyatın” mahiyyəti açıqlanmış və həmin sahədə olan müvafiq təşəbbüslər və çağırışlar izah olunmuşdur. Cəmiyyətin bütün sahələrində və iqtisadi fəaliyyət sferasında “yaşıl” təfəkkürün və həyat tərzinin formalaşmasının, nəticə etibarilə yeni iqtisadiyyata keçidin zəruriliyi əsaslandırılmışdır. E-dövlət quruculuğuna cəmiyyətin informasiyalaşdırılması kontekstində sistemli yanaşma edilmişdir. İqtisadiyyatın İKT əsasında “yaşıllaşdırılması” üzrə potensial istiqamətlər göstərilmişdir. Eyni zamanda müasir dövrdə formalaşmaqda olan informasiya iqtisadiyyatının “yaşıllaşdırılması” istiqamətləri təklif olunmuş və bir sıra qabaqlayıcı tədbirlərin həyata keçirilməsi və texnologiyaların işlənilməsi təklif olunmuşdur.

Açar sözlər – yaşıl iqtisadiyyat, yaşıl təfəkkür, “yaşıllaşdırma” texnologiyaları, yaşıl iqtisadiyyat təşəbbüsləri

I. GİRİŞ

Müasir dövrdə BMT-nin müvafiq strukturları ətraf mühitlə bağlı bir çox tədbirlər həyata keçirir. Yaşıl iqtisadiyyat da BMT-nin əsas proqramı kimi ətraf mühitin sağlam inkişafı üçün iqtisadi fəaliyyətin yeni istiqamətidir [1].

Dünyada “yaşıl iqtisadiyyat”ın inkişaf etdirilməsi müasir zamanın əsas tələblərindən biridir. Müasir dövrdə BMT-nin müvafiq strukturları ətraf mühitlə bağlı bir çox tədbirlər həyata keçirir. Yaşıl iqtisadiyyat da BMT-nin əsas proqramı kimi ətraf mühitin sağlam inkişafı üçün iqtisadi fəaliyyətin yeni istiqamətidir [1].

“Yaşıl iqtisadiyyat” problemi dünyada qlobal olduğundan Azərbaycan da bu proqrama qoşulmuşdur. Son illərdə Azərbaycan iqtisadiyyatının dəfələrlə böyüyüb inkişaf etməsinə baxmayaraq ətraf mühitə atılan sənaye tullantılarının dəfələrlə azalması müşahidə olunur [2].

Azərbaycan regional aspektdə “yaşıl iqtisadiyyat”ın inkişafında mühüm rol oynaya bilər. İnsanların həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılması üçün “yaşıl iqtisadiyyat” dayanıqlı inkişafa söykənməlidir. Azərbaycan iqtisadiyyatının Avropaya inteqrasiya etməsi üçün “yaşıl iqtisadiyyat”ın formalaşması prinsipləri də həyata keçirilməlidir.

“Yaşıl iqtisadiyyat”la bağlı işlərə bütün dünyada 2008-ci ildən başlanılsa da artıq onun yaradılması üçün Azərbaycanda əlverişli şərait vardır. Hazırda bu istiqamətdə əsasən 3 sahə araşdırılır və öyrənilir. Bunlar energetika, kənd təsərrüfatı və

nəqliyyat sahələridir. Bu sahələrdə “yaşıl iqtisadiyyat”a keçid üçün nisbətən mühüm potensial var. Azərbaycanda, xüsusilə energetika sahəsində bərpa olunan enerjidən istifadə, aqrar sektorun müasir tələblərə uyğun inkişafı, nəqliyyat sahəsində yeni texnologiyalara üstünlük verilməsi üçün bütün münbit şəraitlər mövcuddur. Ancaq bu ilk baxışda belədir. Əslində bütün sahələrin və proseslərin kökündə İKT və cəmiyyətin kütləvi surətdə informasiyalaşdırılması dayanır [3]. Ona görə də iqtisadiyyatın “yaşıllaşdırılması” ilə İnformasiya Cəmiyyəti, başqa sözlə E-dövlət quruculuğu prosesi arasında sıx əlaqə mövcuddur. Hər iki proses bir-birinə təsir edir və qarşılıqlı surətdə əlaqədardır. Ona görə də həmin problemlərin öyrənilməsi aktual məsələlərdən biridir.

II. YAŞIL İQTİSADİYYATIN MAHIYYƏTİ VƏ MÜVAFİQ TƏŞƏBBÜSLƏR

“Yaşıl iqtisadiyyat” iqtisad elmində son iki onillikdə meydana gəlmiş yeni istiqamətdir. Yaşıl iqtisadiyyat təbii mühitin bir hissəsi kimi ondan asılı olan iqtisadiyyatdır. “Yaşıl iqtisadiyyat”ın konsepsiyası iqtisad elmində və fəlsəfədə mövcud olan postmodernizm, resursyönümlü iqtisadiyyat, ekoloji iqtisadiyyat, ətraf mühitin iqtisadiyyatı, yaşıl siyasət və s. kimi bir çox istiqamətlərin ideyalarını özündə birləşdirir.

“Yaşıl iqtisadiyyat” konsepsiyasının formalaşmasında postsovet ölkələrindən Azərbaycan, Gürcüstan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Rusiya, Tacikistan, Özbəkistan və Türkmənistanın təmsil olunduğu Asiya və Sakit okean üçün İqtisadi və Sosial Komissiyanın böyük rolu olmuşdur. 2005-ci ildə bu komissiyanın təşəbbüsü ilə “yaşıl” inkişafın əvvəlcə dörd prioritet istiqamətini birləşdirən strategiyası qəbul edilmişdir [4]: 1) istehlakın və istehsalın rəasional modelləri; 2) müəssisələrin və bazarların “yaşıllaşdırılması”; 3) dayanıqlı infrastruktur və 4) “yaşıl” vergi və büdcə islahatları. Sonradan daha iki istiqamət əlavə edilmişdir: 5) təbii kapitala investisiya və 6) ekoloji effektivlik göstəriciləri.

BMT-nin Ətraf mühit üzrə inkişaf proqramı (UNEP) 2008-ci ildə “yaşıl iqtisadiyyat” üzrə Təşəbbüslə çıxış etmişdir. Onun hədəfi gələcəyin iqtisadiyyatını formalaşdırmaqdan ibarət idi. Ümumiyyətcə “yaşıl iqtisadiyyat” təşəbbüsü 1) milli və beynəlxalq səviyyələrdə təbii resursların qiymətləndirilməsi və qabardılması, 2) “yaşıl” iş yerlərinin yaradılmasının hesabına əhalinin məşğulluğunun və uyğun siyasətin hazırlanmasının təmini, 3) davamlı

inkışafın nailiyyəti üçün bazar mexanizmlərindən istifadə kimi üç əsas prinsipə əsaslanmışdır [5, 6].

2009-cu ilin iyununda İqtisadi əməkdaşlıq və inkişaf təşkilatı (İƏİT) tərəfindən qəbul edilmiş “Ekoloji təmiz inkişaf haqqında Bəyannamə”də nazirlər “yaşıl” inkişaf strategiyasının gələcəkdə reallaşdırılması və “yaşıl” investisiyaların və təbii resursların dayanıqlı tənzimlənməsi sahəsində səylərinin birləşdirilməsini qətiyyətlə ifadə etmişdilər [7]. 2010-cu ilin iyun ayında Torontoda “20-lik Qrup” dövlətlərin liderləri öz Bəyannaməsində elan etmişdilər ki, dayanıqlı və daha balanslaşdırılmış inkişaf üçün bundan sonra iqtisadi inkişafın sosial və ekoloji nəticələrini nəzərə alan qiymətləndirmə metodlarının istifadəsindən yararlanmaq lazımdır [8].

BMT-nin 2012-ci ildə Brazilyada yüksək səviyyədə keçirilən dayanıqlı inkişaf üzrə Konfransında (“Rio+20”) “Dayanıqlı inkişafın və yoxsulluğun aradan qaldırılması kontekstində yaşıl iqtisadiyyat” mövzusu iki əsas məsələdən biri olmuşdur. Bu halda “yaşıl” iqtisadiyyatın dayanıqlı inkişafa keçid prosesinin sürətlənməsinə necə imkan yaradacağını müəyyənləşdirilməsi üçün əlavə tədqiqatların aparılması təklif olunmuşdur [9,10].

III. CƏMIYYƏTDƏ VƏ İQTİSADİYYATDA YAŞIL TƏFƏKKÜR VƏ HƏYAT TƏRZİ İQTİSADİ İNKİŞAFIN YENİ MƏRHƏLƏSİ KİMİ

“Yaşıl iqtisadiyyat”ın formalaşması həm ətraf mühitin qorunmasını, həm də mövcud olan təbii ehtiyatlara və müasir biliyə əsaslanan uzunmüddətli inkişafın təmin edilməsinin əsas yoludur [11].

Qeyd etmək lazımdır ki, insan potensialı, onun bilik və bacarığının inkişafı Azərbaycanın prioritetidir. Biliklərin formalaşmasının global miqyasda aktuallığını nəzərə alaraq, BMT və YUNESKO 2005-2014-cü illəri davamlı və insan potensialına əsaslanan inkişaf sahəsində onillik elan etmişdir [12]. Azərbaycanın bu istiqamətdə fəaliyyəti ilk növbədə ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən təsdiq edilmiş ölkənin İKT strategiyasından irəli gəlirdi. Bu innovativ təşəbbüs, eyni zamanda ölkə Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə aparılan islahatlar və bu çərçivədə həyata keçirilən yeni layihələrin işlənilməsi bu prosesin bir hissəsidir. Əsrin müqaviləsi ilə ölkə həyatında başlayan onillik dövrlərə cəmiyyətin intellektual inkişafının mərhələli həlli kimi baxmaq olar [3].

Hazırda davamlı və insan potensialına əsaslanan inkişaf istiqamətində yeni tendensiyalar və yeni çağırışlar əmələ gəlmişdir. Bunlar “yaşıl iqtisadiyyat”, “yaşıl həyat tərzini”, “yaşıl istehlak”, yaxud “yaşıl davranış” kimi səciyyələndirilə bilər. Yaşıl iqtisadiyyat və yaşıl istehsal dedikdə, ilk növbədə, təbiətin qanunlarını nəzərə alan, ətraf mühitə heç bir mənfi təsir göstərməyən və təbii ehtiyatlardan səmərəli və yüksək qənaətlə istifadə edən insanın sənaye və kənd təsərrüfatındakı fəaliyyəti nəzərdə tutulur [8].

“Yaşıl həyat tərzini” və “yaşıl davranış” barəsində insanlar düşünməlidirlər ki, maddi imkanlarla yanaşı, insanların cəmiyyət və gələcək nəsillər qarşısında daşdığı sosial məsuliyyət də vardır. Sosial məsuliyyət hissəsinin yüksək

olduğu bir cəmiyyətdə fərdi resurslardan istifadə etmək imkanı olan şəxslər bir çox hallarda ictimai resursdan istifadə edilməsinə üstünlük verirlər. Belə sosial məsuliyyətli seçim, “yaşıl” təfəkkür təbii ehtiyatlardan qənaətlə istifadə edilməsinə və ətraf mühitin qorunmasına yönəldilmiş “yaşıl həyat tərzini” şəklində həyata keçirilir.

Belə məlumatların yayılması zərurəti, bu istiqamətdə ən müasir bilik və bacarıqların formalaşması İKT üzrə yeni çağırışlar formalaşdırır.

Hazırkı mərhələdə “yaşıl” bilik və bacarıqlar xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Gələcək əmək bazarı üçün hazırlanan mütəxəssislər həm peşəkar, həm də vətəndaş kimi bu çağırışlara cavab verməlidirlər. Gələcək nəsillərin maraqlarına xidmət edən davamlı və uzunmüddətli inkişaf yalnız bu prinsiplər əsasında mütəxəssislərin hazırlanması şəraitində təmin edilə bilər.

IV. “YAŞIL İQTİSADİYYAT”A KEÇİDİN ZƏRURİYYƏTİ

Bu zərurət üç əsas səbəbdən irəli gəlir. Onlardan birincisi ondadır ki, ərazisi məhdud olan hər hansı bir yerdə, o cümlədən Yer kürəsində, insanın ətraf mühitə təsirinin daimi genişlənməsi və güclənməsi mümkün deyil. Kosmos və okean dərinliklərinin hesabına təsir imkanlarının artırılması da hazırkı mərhələdə və yaxın gələcəkdə çox məhduddur. İkinci səbəb ondadır ki, Yer kürəsində bərpa olunmayan təbii ehtiyatlar tükənməz deyil. Əhəlinin sayının daimi artdığı, onların tələbatlarının genişləndiyi şəraitdə, bu tələbatların ödənilməsi və mövcud olan nemətlərin ədalətli bölünməsi böyük problemə çevrilir. Üçüncü səbəb kimi nəzərə alınmalıdır ki, Yer kürəsində insanın fəaliyyəti nəticəsində baş verən hər hansı bir neqativ proses digər yerlərdə də öz təsirini göstərir [5].

Beləliklə, aydın olur ki, bəşəriyyət müasir dövrdə üzləşmiş ekoloji, sosial və iqtisadi problemlərin həlli üçün yeni yanaşmalardan istifadə etməlidir. Ona görə də hesab etmək olar ki, yaşıl əmək fəaliyyəti, yaşıl iqtisadiyyat, yaşıl istehsal, yaşıl təfəkkür və yaşıl həyat tərzini gələcək həyatımızın əsas komponentlərinə çevrilməlidir.

Yaşıl əmək fəaliyyətinin və bu sahədə bilik və bacarığın hansı dərəcədə əhəmiyyətli olması, ilk növbədə, təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə edilməsinin təhlilindən aydın olur. Hər hansı bir ölkənin iqtisadiyyatının vəziyyəti istehsal olunan məhsul və xidmətlərin dəyəri ilə, həmçinin həmin mütləq göstərici ilə yanaşı, milli məhsulun əldə edilməsi üçün sərf edilən enerji ilə də qiymətləndirilə bilər. Belə müqayisələr zamanı adətən vahid enerjinin istifadəsi nəticəsində istehsal olunan məhsulun dəyəri qiymətləndirilir. Müqayisələrdən aydın olur ki, bu göstərici müxtəlif ölkələr arasında çox fərqlənir. Məsələn, Yaponiyada 1 vahid enerji hesabına istehsal olunan məhsulun orta qiyməti 7 ABŞ dolları təşkil edirsə ABŞ-da bu rəqəm 4.6, Kanadada – 4.3-ə bərabərdir. Norveçin neft və qaz ixracatçısı olmasına baxmayaraq 1 vahid həcmdə enerji üçün ekvivalent olaraq istehsal olunan məhsulun dəyəri 5.6 ABŞ dolları təşkil edir. Bunlar iqtisadiyyatın qeyri-neft sektorunun inkişafı nəticəsində əldə edilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanda da qeyri-

neft sektorunun inkişafı dövlət siyasətinin əsas prioritetlərindəndir. Məlum olduğu kimi, ən son statistik göstəricilərə görə, ölkədə qeyri-neft sektorunun artımı neft sektorunda müşahidə olunan artımdan daha yüksəkdir. Beynəlxalq statistikaya görə, ölkədə vahid enerji hesabına istehsal olunan məhsulun qiyməti orta hesabla 2.5 ABŞ dolları təşkil edir. Bu, bir sıra digər neft ixrac edən ölkələrdən yüksəkdir. Məsələn, Küveytdə bu rəqəm 1.9, Ərəb Əmirliklərində 2.2, Rusiyada 2.0 ABŞ dolları təşkil edir [13]. Dünyada hazırda 2.5 milyon yaşıl iş yeri mövcuddur. Bu əsasən alternativ enerjinin istehsalı və xidməti sahəsində çalışanlardır. Lakin bu göstərici daim artacaq, müxtəlif sahələri əhatə edəcəkdir [11].

V. E-DÖVLƏT QURUCULUĞUNDA YAŞIL İQTİSADİYYATDAN YAŞIL INNOVATİV İNFORMASIYA İQTİSADİYYATINA DOĞRU

Müasir dövrdə İnformasiya cəmiyyəti formalaşmasının əsas tərkib hissələrindən olan E-dövlət quruculuğu prosesi ilk baxışda E-hökumət texnologiyalarının tətbiqini, əhaliyə göstərilən elektron xidmətlər şəbəkəsinin genişlənməsini nəzərdə tutur. Bizim fikrimizcə isə E-dövlət quruculuğu daha geniş miqyasda malik olmaqla, bütünlüklə ölkənin bütün regionlarının, istehsal və qeyri-istehsal sahələrinin, yerli bələdiyyə idarəetmə strukturlarının fəaliyyətinin, vətəndaş sektoru qurumlarının fəaliyyətinin informasiyalaşdırılmasını əhatə edir. Ona görə də E-dövlət quruculuğuna həm də cəmiyyətin makro və mikro səviyyədə informasiyalaşdırılması prosesi kimi baxmaq olar. Belə olan halda bütövlükdə E-dövlət quruculuğunda “yaşıllaşdırma” istiqamətində bir çox qabaqçılıq tədbirlərin həyata keçirilməsi labüddür. Həmin tədbirləri bir neçə istiqamətdə qruplaşdırmaq mümkündür.

Qeyd etdiyimiz kimi dünyanın inkişaf tendensiyalarına müvafiq olaraq sənaye iqtisadiyyatı daha çox “yaşıl” texnologiyalar əsasında inkişaf etdirilir. Fikrimizcə sənaye iqtisadiyyatının ən böyük magistral “yaşıl”laşdırma yolu elə informasiyalaşmadan, İKT-dən keçir (şəkil 1.).

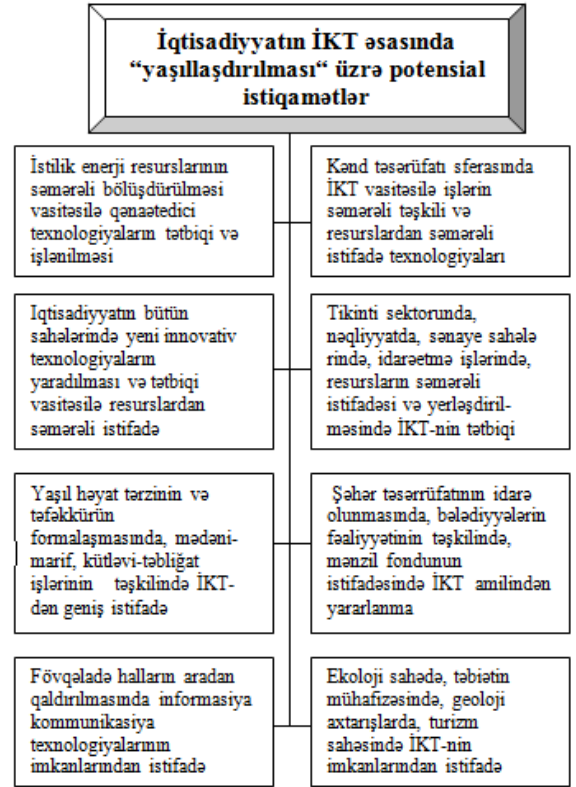
İstehsalın avtomatlaşdırılması, idarəetmə proseslərinin informasiyalaşdırılması istiqamətində kifayət qədər “yaşıl”laşdırma potensialı vardır. Ona görə də sənaye iqtisadiyyatının yaşıllaşdırılması tezisində ilkin olaraq iqtisadiyyatın informasiyalaşdırılması kontekstində baxmaq lazımdır. Başqa sözlə, həm də yeni iqtisadiyyatın - informasiya iqtisadiyyatının innovativ üsullarla yaşıllaşdırılması texnologiyalarının tətbiqinə nail olmaq lazımdır. Bu isə nəticə etibarilə yaşıl innovativ informasiya iqtisadiyyatının formalaşması və inkişaf etdirilməsidir (şəkil 2).

VI. İNFORMASIYA İQTİSADİYYATININ YAŞILLAŞDIRILMASI PROBLEMLƏRİ

Innovativ informasiya iqtisadiyyatı formalaşdıqca bir çox problemlər yaranır ki, onları da müvafiq “yaşıllaşdırma” texnologiyalarının işlənilməsi və tətbiqi hesabına həll etmək olar .

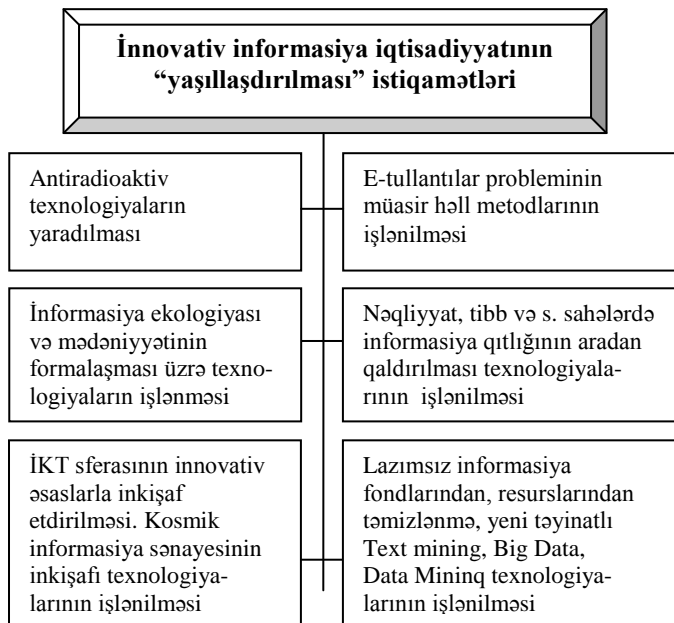
Antiradioaktiv texnologiyaların yaradılması. Cəmiyyətin informasiyalaşdırılması, kütləvi internetləşmə, simsiz

şəbəkələrin geniş tətbiqi, simsiz avadanlıqlardan daimi istifadə, sürətli elektronlaşma, əlaqələrin intensivliyi, ətraf mühitin radioaktivlik dərəcəsinə artırır, insan sağlamlığına müəyyən ziyanlar vura bilir. Ona görə də E-dövlət quruculuğunda paralel olaraq müvafiq sağlamaşdırıcı antiradioaktiv texnologiyaların işlənilməsi və tətbiqi qaçılmazdır.

Şəkil 1. İqtisadiyyatın İKT əsasında yaşıllaşdırılması üzrə potensial istiqamətlər

İnformasiya bolluğunda Big Data texnologiyasına yeni tələblər. Kompüterlərin, müxtəlif xarakterli və təyinətli şəbəkələrin çoxalması, kütləviləşməsi, insanların onlardan daha çox istifadə etməsi getdikcə artan informasiya bolluğu yaradır. Nəticədə, informasiya resurslarının miqdarı hədsiz artır və lazım informasiyalardan lazımsızları ayırmaq getdikcə çətinləşir, əlavə vaxt və maliyyə resurslarının itgisinə səbəb olur. İnformasiya bolluğu müəyyən müddətdən sonra informasiya “zibilliyi” yaradır. Onların vaxtında ləğv edilməməsi ciddi problemlərə səbəb olur. Hər hansı şəxsə, təşkilata aid informasiyaların rəqəmsal formasında olsa da belə, illərcə saxlanılması, onların sistemləşdirilməsi, emalı, qorunması, ötürülməsi texnologiyalarına yenidən “yaşıllaşdırma” texnologiyası nəzərindən yanaşmağı tələb edir. İnformasiya mədəniyyəti, informasiyadan istifadə, informasiya axtarışı üsulları da həmin mövqedən işlənilməlidir. Böyük həcmli verilənlərin idarə olunması ilə bağlı olan Big data texnologiyaları da həmin böyük toplu informasiyalardan lazımsızların seçilə bilməsi istiqamətində yenidən işlənilməlidir.

Şəkil 2. İnnovativ informasiya iqtisadiyyatının “yaşıllaşdırılması” istiqamətləri.

İnformasiya qıtlığı problemi. İnformasiya bolluğu ilə yanaşı əks məsələ də mövcuddur. Müvafiq sahələrdə - nəqliyyatda, kənd təsərrüfatında, ticarətdə, tibbdə və s. ən zəruri informasiyaların vaxtında əldə oluna bilməsi kifayət qədər sənaye iqtisadiyyatının “əsil tullantılarını” yaradır və böyük miqdarda vaxt və maliyyə itgisinə səbəb olur. Ona görə də informasiyalaşdırma prosesinin sürətli və güclü inkişaf etməsi arzu olunan haldır və cəmiyyətin inkişafına təkan verici qüvvədir. Eyni zamanda informasiyalaşdırma prosesi sənaye iqtisadiyyatının müxtəlif sahələrində həyata keçirilməsi “yaşıllaşdırma” texnologiyalarından biridir.

E-tullantı problemi. E-dövlət quruculuğunun əsas arzuolunmaz problemlərindən biri də kütləvi informasiyalaşdırılmasının məntiqi nəticəsi olan elektron tullantıları və onların vaxtında utilizasiya edilməsidir. Bu istiqamətdə dünya praktikasında kifayət qədər mütərəqqi üsul və təcrübələr olsa da bu sahədə hələ də yerinə yetirilməsi çox vacib olan problemlər də vardır. Həmin problemlərin vaxtında həlli innovativ informasiya iqtisadiyyatının fiziki mənada “yaşıllaşdırılmasına” bilavasitə xidmət edir.

VII. NƏTİCƏ

Müasir dövrün əsas prioriteti olan davamlı və insan potensialına əsaslanan inkişafın təmin edilməsində bilik və bacarığın həyat tərzində yeni prioritetlərin formalaşmasını tələb edir.

Onlardan ən əsasları ətraf mühit ilə qarşılıqlı əlaqədə olan, davamlı inkişafı təmin edən “yaşıl” iqtisadiyyat, “yaşıl” həyat tərzli və “yaşıl” təfəkkür, “yaşıl” düşüncə, “yaşıl” intellektidir. Ona görə də dünya iqtisadiyyatı ilə inteqrasiyaya meyl edən Azərbaycan iqtisadiyyatı və cəmiyyəti paralel olaraq həm postsənaye iqtisadiyyatının “yaşıllaşdırılması” texnologiyalarından ən səmərəli formada istifadə etməklə qeyri-neft sektorunun inkişafına nail olmaq, həm də ən müasir yeni

texnologiyaları izləmək və tətbiq etməklə informasiya iqtisadiyyatının özünün də yaşıllaşdırılmasına nail olmalıdır. bunların əsasını təşkil edən E-dövlət texnologiyalarının, İKT-nin, İC-nin qarşısında bir çox problemlər durur. Müasir dövrün vacib bir istiqaməti həm də biliyə, elm və qabaqcıl texnologiyalara əsaslanan inkişafa xidmət edə bilən vətəndaşların hazırlanmasıdır. Qlobal iqlim dəyişmələrinə və bu proseslərlə əlaqədar olan ekoloji və iqtisadi problemlərə həsr edilmiş Dünya sammiti, eləcə də planetin müxtəlif hissələrində müşahidə edilən təbii fəlakətlər göstərdi ki, Yer kürəsində həyatın qorunması, uzunmüddətli inkişafının təmin edilməsi insanın iqtisadi fəaliyyətində və həyat tərzində yeni prioritetlərin formalaşmasını tələb edir. Onlardan ən əsasları ətraf mühit ilə qarşılıqlı əlaqədə olan, davamlı inkişafı təmin edən “yaşıl” iqtisadiyyat, “yaşıl” həyat tərzli və “yaşıl” təfəkkür, “yaşıl” düşüncə, “yaşıl” intellektidir. Ona görə də dünya iqtisadiyyatı ilə inteqrasiyaya meyl edən Azərbaycan iqtisadiyyatı və cəmiyyəti paralel olaraq həm postsənaye iqtisadiyyatının “yaşıllaşdırılması” texnologiyalarından ən səmərəli formada istifadə etməklə qeyri-neft sektorunun inkişafına nail olmaq, həm də ən müasir yeni texnologiyaları izləmək və tətbiq etməklə informasiya iqtisadiyyatının özünün də yaşıllaşdırılmasına nail olmalıdır.

Bu iş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişaf Fondunun maliyyə yardımı ilə yerinə yetirilmişdir. Qrant № EIF-RİTN-MQM-2/İKT-2-2013-7(13)-29/21/1

VIII. ƏDƏBİYYAT

- [1] Зеленая экономика: / United Nations Environmental Programme: Green Economy // http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/documents/research_products.
- [2] Ələkbərov U. “Yaşıl” iqtisadiyyat və peşə təhsili: sivilizasiyanın yeni mərhələsi-ekoloji sivilizasiyaya (ekosivilə) aparan yol”- <http://www.muallim.edu.az/arxiv/2010/25/18.htm>
- [3] Qasımlı V., Vəliyev Z., Hübətov M. və s. Yaşıl inkişaf: enerji səmərəliliyi və alternativ mənbələr, Bakı 2014, <http://sia.az/az/news/economy>
- [4] Стратегия-2020: стратегия социально-экономического развития России до 2020 года (<http://2020strategy.ru/data/2012/03/14/1214585998/1itog.pdf>).
- [5] «Зеленая экономика» – новый вектор устойчивого развития? <http://www.ictsd.org/bridges-news>
- [6] Towards a Green Economy. Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication // United Nations Environmental Programme, 2011- <http://www.unep.org/greeneconomy/>
- [7] <http://www.oecd.org/dataoecd/52/33/43844950.pdf>
- [8] http://www/iori.hse.ru/g20/materials/2010/Toronto_Declaration.html
- [9] Зеленая экономика-экономика будущего! – <http://www.regreenlab.ru/ru/green-economic>
- [10] Timothy G. Ehresman, Chukwumerije Okereke, Environmental justice and conceptions of the green economy, International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics, November 2014.
- [11] Careri, F. ; Genesi, C. ; Marannino, P. ; Montagna, M.; Rossi, S. ;Siviero, I., Generation Expansion Planning in the Age of Green Economy, Transactions on Power Systems, 2011, Volume: 26 , Issue: 4 Page(s): 2214 – 2223.
- [12] http://cornegieendowment.org/files/WP_Porfiriev_web.pdf
- [13] http://egov.kz/wps/portal/Content?contentPath=/egovcontent/bus_nat_eco/ecologiya/article/green_ekonomika&lang=ru